

FRANJO EMANUEL HOŠKO

FRANJEVCI VODE SENJSKU GIMNAZIJU NA PRIJELAZU IZ 18. U 19. STOLJEĆE

Franjo Emanuel Hoško
Frakopanski trg 12
HR 51000 Rijeka
emanuel.hosko@ofm.hr

UDK: 37(091)"19/20"
27(091)
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2014-12-04

Šestogodišnju gimnaziju u Senju osnovao je 1725. car i kralj Karlo VI. na poticaj senjsko-modruškog biskupa Nikole Pohmajevića. Povjerena je pavlinima, ali su je 1786. predali franjevcima tek 1783. osnovane Hrvatsko-primorske pokrajine. Franjevci su u nastavi morali slijediti državni nastavni program "Ratio educationis" iz 1777. godine. On znači prekid s isusovačkim gimnazijskim programom u Habsburškoj Monarhiji. Senjski franjevci su ga mogli prihvatiti već 1786. i obavljati do 1788. godine. Tada su napustili samostan jer su potkraj 1787. u samostan smješteni vojnici. Od 1791. do 1800. opet sigurno vode gimnaziju, ali po novom nastavnom programu u ugarskom dijelu Habsburške Monarhije "Educatio nationalis" (1793.) koji usvaja stavove prosvjetiteljstva i traži poučavanje u njemačkom jeziku. Budući da je senjsko-modruški biskup Ivan Krstitelj Ježić (1789-1833) g. 1802. tražio od franjevacu da napuste svoj samostan da on u njemu može otvoriti sjemenište i visoku bogoslovnu školu, oni su 1807. otišli iz Senja. Njihov napor da zadrže svoj samostan možda nije spriječio rad na gimnaziji od 1800. do 1807., gdje su od 1806. trebali slijediti drugu nastavnu osnovu "Ratio educationis" koja traži učenje latinskog i mađarskoga jezika. U Senju to nije provedeno, već se i nadalje učio njemački jezik.

Ključne riječi: Senj, gimnazija, franjevci, nastavni program, biskup Ježić, napuštanje senjskog samostana.

Mile Bogović¹ desetljećima se je zauzeto i intenzivno posvetio istraživanju prošlosti Senjske, odnosno Senjsko-modruške, biskupije kao i

¹ Rado surađujem u ovom zborniku u čast biskupu mons. dr. Mili Bogoviću, crkvenom i senjskom povjesničaru koji je zauzet za "spašavanje povijesti", ali zato što ga povijest nadahnjuje na pothvate u sadašnjosti. - Slobodan sam Milu Bogovića nazvati drugom i prijateljem iz

povijesti grada Senja. Tako se je zanimao i za prošlost senjske gimnazije. O njoj piše vrlo kratko, a njegovi tekstovi o povijesti senjskog školstva nisu posve jasni. Spominje, naime, da je senjska latinska škola, tj. gimnazija, imala i svoju prethodnicu. I nju su po želji biskupa Ivana Krstitelja Agatića (1617.-1640.) također vodili senjski pavlini. Njima je, naime, biskup Agatić 1634. povjerio da osnuju školu, ali Bogović ne bilježi je li ona bila osnovna ili srednja škola. Kako je biskup Agatić zauzeto podupirao srednjoškolsko djelovanje, jer je za njegova biskupovanja 1627. osnovan isusovački srednjoškolski zavod u Rijeci,² nameće se misao da je i škola u Senju bila srednja škola. No, glavni Bogovićev tekst o pavlinskoj gimnaziji u Senju se ne osvrće na njegov tekst o Agatićevoj školi, a glasi: "Gimnaziju u Senju"³ osnovao je car i kralj Karlo VI. g. 1725. na poticaj senjsko-modruškog biskupa Nikole Pohmajevića.⁴ Povjerena je

zagrebačkih studentskih dana, premda nije neopravdano prigovoriti što biskupa nazivam prijateljem. Stvarnost jest da smo prijateljske odnose gradili osobito kad smo više godina isto vrijeme zajedno bili nastavnici Visoke bogoslovne škole u Rijeci. Njegovim proglašenjem za biskupa, došao sam 1999. po treći put za predavača hrvatske nacionalne crkvene povijesti u Rijeku, i to na njegov prijedlog. Tako sam na područnom studiju Katoličkog bogoslovnog fakulteta zagrebačkog sveučilišta, tj. Teologiji u Rijeci, 2005. došao i u mirovinu.

² Ivan Krstitelj Agatić je 1570. rođen u Rijeci i u njoj stupio u augustinski samostan. Više teološke studije je završio u Urbino u Italiji, gdje je 1597. zaređen za svećenika. Više puta je bio samostanski prior augustinaca u Rijeci, a obavljao je i druge visoke službe u redu augustinaca. Senjani su ga 1607. predložili za senjskog biskupa, što je prihvatio i bečki carski dvor. Bečki papinski nuncij nije odobravao njegovo imenovanje, ali je Nikola Zrinski pokazao da mu pripada patronat nad Senjskom biskupijom pa se je i on zauzeo za Agatićevo biskupsko imenovanje. Konačno ga je papa Pavao V. g. 1617. imenovao senjskim biskupom i upraviteljem Modruške biskupije. Zauzeto se trudio oko poslijetridentske katoličke obnove uvodeći jači nadzor Crkve nad radom crkvenih bratovština i sazvao je 1620. biskupijsku sinodu u Bribiru, gdje je odlučeno da se ponovno tiskaju glagoljske bogoslužne knjige. Trsatskom franjevcu Franji Glaviniću je povjerio njihovo tiskanje, ali Glaviniću nije omogućeno da bivšu protestantsku tiskaru u Urachu doveze u Hrvatsku, već je ona smještena u Rim. Ondje je franjevac Rafael Levaković tiskao glagoljske liturgijske knjige i katekizme. Za Agatića su u trećem desetljeću 17. st. pravno ujedinjene Senjska i modruška biskupija i ušle u sastav Ostrogoanske, metropolije. M. BOGOVIĆ, 1983, 30.

³ M. BOGOVIĆ, 1993, 5; 2014, 25.

⁴ Nikola Pohmajević (Senj, 1663. - Senj, 1730) je filozofske i teološke nauke završio kod isusovaca u Grazu i ondje je 1689. zaređen za svećenika. Bio je tada član Zagrebačke biskupije i djelovao na župi u Kašini. U Senjsko-modrušku biskupiju ga je privukao biskup Adam Ratkaj (1709-1717) imenovavši ga 1714. senjskim kanonikom. Kad je 1717. postao senjsko-modruškim biskupom, bio je modruški arhidakon i generalni vikar Senjske biskupije. Kao biskup osobito se je trudio oko naobrazbe svećenika i provedbe poslijetridentske crkvene obnove. Muku su mu zadavali svećenici koji nisu odustajali od nastojanja oko osnivanja posebne biskupije u Lici. M. BOGOVIĆ, 2003, 69-72.

redovnicima pavlinima iz samostana sv. Nikole u Senju.⁵ Imala je šest razreda, a uređena je bila prema obliku latinskih škola koje su u školstvu razvili isusovci. Osnovana je u prvom redu za potrebe školovanja svećeničkih kandidata, ali i za djecu senjskog plemstva, trgovaca i krajiških oficira. U to vrijeme u Senju je već razvijena pomorska trgovina i zanatstvo, pa je razumljivo da je bogatiji sloj želio svojoj djeci priskrbiti višu naobrazbu."

1. Franjevci preuzimaju od pavlina rad u senjskoj gimnaziji

U 18. stoljeću Europa živi u znaku novog svjetonazora, prosvjetiteljstva. Prosvjetiteljstvo se najprije očituje kao filozofska misao koja naglašava neovisnost razuma i zauzima se za ostvarenje punih prava čovjeka, a uskoro zatim kao državopravna misao koja promiče apsolutni autoritet države. Prosvjetiteljstvo naučava naravnu religiju i naravni moral. Dok je prosvjetiteljstvo u Engleskoj i Njemačkoj poprimilo relativno uravnotežen izgled, u Francuskoj je revolucionarno i destruktivno, a u habsburškim zemljama je prosvjetiteljstvo naslonjeno na carski ugled Marije Terezije (1740.-1780.) i Josipa II. (1780.-1790.), a po Josipu II. dobilo je i izričit smjer državnog prosvjetiteljstva, nazvan jozefinizam. Spomenuti su vladari nastojali izgraditi centralistički i apsolutistički uređenu državu, i to nizom reformnih zahvata u javnom i političkom životu, napose u državnoj upravi,⁶ a i na crkvenom polju.⁷

Jozefinizam su u Crkvi osobito teško doživjeli redovnici i redovnice, jer je car Josip II. jedne ukidao, a drugima oduzimao poneke samostane za državne namjene, najčešće vojne potrebe. Formalno je ukidao one koji se nisu bile posvetili karitativnoj, školskoj i pastoralnoj službi. Premda su se pavlini bili posvetili školskom radu, i njih je ukinuo. Ukinuo ih je 1783. godine, ali je proces njihova ukidanja u Senju proveden tek 1786. godine. Franjevce nije ukinuo, već im je oduzeo više važnijih samostana. U zapadnoj Hrvatskoj su franjevci bili u sastavu Hrvatsko-kranjske provincije koju je država 1783. razdijelila na dio pod austrijskom vlašću i dio na ugarskom upravnom području. Hrvatski dio Hrvatsko-kranjske provincije je bio na ugarskom području, a slovenski na austrijskom dijelu Habsburške Monarhije. Država je hrvatske

⁵ Pavlini su došli u Senj za vrijeme turskih napada na Modruš šestdesetih godina 15. st. napustivši samostan na Gvozdu. Nastanili su se u samostan sv. Nikole koji je dotada pripadao dominikancima. Više senjskih biskupa ih spominje u 17. st. u Senju (*Nav. dj.*, 135, 140, 156, 159, 175, 182, 195, 196, 214). Ustalili su se u Senju 1634. za vrijeme biskupa Agatića (*Nav. dj.*, 38).

⁶ Usp. F. MAAS, 1951-57.

⁷ O utjecaju jozefinističkih reformi na crkveni život u nas usp. J. BUTURAC, 1941, 121-128, 135-137, 151-153, 163-165; F. CVETAN, 1942; M. LANOVIĆ, 1937; M. PIŠONIĆ, 1959.

samostane odijelila od slovenskih franjevacu te franjevačke pokrajine i osnovala novu Hrvatsko-primorsku provinciju sv. Križa. Nova pokrajinska zajednica konstituirala se je 23. 9. 1783. u Samoboru gdje je održala svoju osnivačku skupštinu. Tada nije još prihvatila naziv provincije već je nazvana Hrvatska kustodija, tj. prihvatila je niži naslov od najvišeg naslova provincije, naziva za franjevačku pokrajinu.⁸ Izbornici su izabrali upravu: Gelazije Vošić će biti kustod, a Konstantin Laković, Kolman Mullei, Ambroz Korać i Abund Pielpach definitori.⁹ Kustod Vošić¹⁰ i osnivački kapitul, tj. skupština samostanskih starješina ili gvardijana i članova kustodijalne uprave, pokazali su čvrstu volju sačuvati punu povezanost sa slovenskim dijelom Hrvatsko-kranjske provincije pa zaključuju da ne žele naslov provincije premda su mogli birati odmah provincijala, a ne samo kustoda.¹¹ Valja istaknuti zaključke koji ukazuju na nedostatke nove hrvatske pokrajinske zajednice. Na prvom je mjestu priznanje da svaki član dosadašnje provincije može poći u onaj dio provincije u kojem je rođen, ali kustodijalni kapitul moli da ostanu u hrvatskim samostanima njemački propovjednici, profesori općih i srednjih škola i orguljaši. Ne ostanu li oni, hrvatski će samostani biti teško osiromašeni. Naglašava također da svaki dio dosadašnje zajednice nije jednako opskrbljen članovima sposobnim za posao, stoga kustodijalna uprava moli da u budućnosti svaki dio dotadašnje provincije bude do skrajnje mjere uvidavan prema potrebama drugog dijela. Jozefinistička značajka je osobito zamjetljiva u zaključku da se premještaji osoblja iz jednog dijela provincije u drugi mogu izvesti samo uz dopuštenje mjesnih biskupa. Slabost nove hrvatske franjevačke pokrajine dolazi do izražaja u zaključku u kojem se naglašava da u hrvatskom dijelu dosadašnje provincije ima mnogo ostarjelih i iznemoglih članova pa

⁸ Arhiv franjevačkog samostana u Karlovcu (navod: AFSK, *Kronika*, 41; Arhiv Provincije Slovenije u Ljubljani (navod: APSLJ), *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 9.

⁹ APSLJ, *Isto mjesto*, fol. 6; AFSK, *Liber pastoralium*, 37, 38. - Definitori su bili ugledni članovi mlade zajednice: Laković (+1785.) vršio je službu propovjednika u svetištu Majke Božje na Trsatu; Mullei (+1796.) niz je godina predavao dogmatiku u bogoslovnoj školi na Trsatu, ondje je bio i gvardijan; Korać (+1801.) bio je učitelj novaka i gvardijan; Pielpach je također predavao teologiju; bio je profesor gimnazije u Novom Mestu, gvardijan i tajnik Hrvatsko-kranjske provincije.

¹⁰ Gelazije Vošić (Karlovac, 1727.- Samobor, 1786.) niz je godina predavao filozofiju i teologiju u visokim školama Hrvatsko-kranjske provincije. Postigao je prosvjetni naslov generalnog lektora. Obavljao je također službu gvardijana na Trsatu (1769.), definitora Hrvatsko-kranjske provincije (1772.-75.) i konačno, prvog provincijala Hrvatsko-primorske provincije (1783.-85.).

¹¹ APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 8.

kustodijalna uprava moli da jedan dio tih članova primi slovenski dio provincije.¹²

Provođenje tih zaključaka nije se odvijalo prema očekivanju sudionika osnivačkog kapitula. Naime, hrvatski dio dotadašnje Hrvatsko-kranjske provincije bio je siromašniji osobljem pa je diobu teže osjetio od slovenskog dijela.¹³ Malen broj članova bio je osnovni razlog što hrvatski samostani nisu težili odcjepljenju niti marili za ponuđenu samostalnost. Premda je zaključak kustodijalnog kapitula, prema kojem ostaju u hrvatskim samostanima i oni članovi negdašnje Hrvatsko-kranjske provincije koji nisu rođeni na hrvatskom području, bio utemeljen na odluci Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća od 19. 9. 1783. gdje je to također bilo određeno, ipak su mnogi franjevci napuštali hrvatske samostane i odlazili u Sloveniju i Austriju. Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće često je mijenjalo svoje odluke o tom pitanju. Tako 6. 4. 1784. odobrava molbu ljubljanskog biskupa Karla Josipa Herbersteina i odlučuje da se iz hrvatskih samostana vrate u ljubljansku biskupiju svi franjevci koji su rođeni u toj biskupiji.¹⁴ Istu je odluku potvrdila ugarska vlada 5. 7. 1784. i tako omogućila mnogim franjevcima prijelaz iz hrvatskih samostana u Sloveniju.¹⁵ Iako je vlada istim odlukama bila zatražila da u hrvatske samostane prijeđu oni koji su rođeni u Hrvatskoj, ravnoteža u članstvu nije postignuta jer je daleko veći broj prešao iz Hrvatske u Sloveniju negoli iz Slovenije u Hrvatsku. Ovi prijelazi osjetno su osiromašili novu Hrvatsku kustodiju pa je 29. 3. 1785. Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće ponovno odlučilo da franjevci ne smiju napuštati hrvatske samostane i prelaziti u provinciju Donje Austrije kojoj se je pridružio slovenski dio dotadašnje Hrvatsko-kranjske provincije.¹⁶

Jozeфинistička državna uprava nije opravdavala nadu da će doći uskoro do ponovnog ujedinjenja hrvatskog i slovenskog dijela negdašnje Hrvatsko-kranjske provincije. Čini se da se je s tom istinom prvi pomirio kustod Gelazije Vošić pa već 14. 2. 1784. potpisuje kao provincijal Hrvatske provincije sv. Križa.¹⁷ Upravno vijeće zajednice osam hrvatskih samostana tek 4. 9. 1784. zaključuje da u duhu kraljevskih odredbi njihovoj pokrajini pripada naslov

¹² APSLJ, *Isto mjesto*, fol. 9.

¹³ A. PERNAR, 1858, br. 32, 253-254, br. 33, 261-262, br. 34, 269-270.

¹⁴ APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 18.

¹⁵ AFSK, *Liber pastoralium*, 54, 55.

¹⁶ Arhiv franjevačkog samostana u Samoboru (navod: AFSS), *Protocollum conventus Samoboriensis*, fol. 297.

¹⁷ AFSK, *Liber pastoralium*, 46.

provincija, a upravniku te franjevačke pokrajine naslov provincijala.¹⁸ Provincijal Vošić sazvaio je upravno vijeće nove provincije na sastanak 7. 9. 1784. u Samobor,¹⁹ gdje su članovi upravnog vijeća tražili od ljubljanskog provincijala stari pečat Hrvatsko-kranjske provincije s natpisom gdje se vidi da se je ona nekoć nazivala Bosansko-hrvatska provincija sv. Križa.²⁰ Time su potvrdili da su zaključili da je uzaludno očekivati skoro obnavljanje Hrvatsko-kranjske provincije i potvrdili da je nova franjevačka pokrajina nositelj tradicija drevne Bosansko-hrvatske provincije.²¹

Jozefinističke reforme oslabile su Hrvatsko-primorsku provinciju u osoblju i samostanima. Opadanje broja članova provincije bilo je uvjetovano prije svega prijelazom članova Hrvatsko-kranjske provincije iz hrvatskog dijela u slovenski dio provincije, ali i zabranom primanja podmlatka koja je trajala od 1783. do 1790. godine.²² Tako je provincija 1790. godine brojila 50 svećenika, 1791. godine broj je pao na 46 svećenika; godine 1803. imala je 36 svećenika, a 1806. samo 31 svećenika.²³ Izgubila je u međuvremenu tri od osam samostana.

Usprkos svim tim okolnostima koje su negativno utjecale na djelovanje Hrvatsko-primorske provincije, ona vodi javne srednje škole u Karlovcu i Senju. Iznenaduje arhivski zapis da je uprava Vojne Krajine sa sjedištem u Karlovcu zatražila još 1783. trojicu profesora za gimnaziju u Senju od Hrvatsko-kranjske provincije, tj. prije osnutka Hrvatsko-primorske provincije. Također iznenaduje da uprava te Hrvatsko-kranjske franjevačke pokrajine udovoljava tom zahtjevu 17. svibnja 1783. i prihvaća obvezu postaviti svoje

¹⁸ APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 23, 24.

¹⁹ Tamo je predloženo da nadalje provincija ima vlastiti arhiv u samoborskom samostanu. - AFSK, *Liber pastoralium*, 50, 51. - Danas je taj arhiv u arhivskoj zbirci središnjeg samostana Slovenske franjevačke provincije sv. Križa u Ljubljani.

²⁰ APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 24.

²¹ AFSK, *Liber pastoralium*, 59.

²² APSLJ, *Isto mjesto*, fol. 4, 5; AFSS, *Spisi, Kutija* br. 3.

²³ Jozefinistički program crkvenog djelovanja je od svećenika u redovničkim zajednicama želio stvoriti rezervni pastoralni kler. Stoga od franjevaca traži pastoralnu djelatnost izvan samostana. Mjesni su biskupi imali pravo povjeravati redovničkim svećenicima službe župnika ili kapelana. Tako zagrebački biskup Josip Galjuf, odmah po osnutku Hrvatsko-primorske provincije, traži 30. rujna 1783. po napatku Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća od 4. rujna iste godine od provincijala popis svih članova provincije na području Zagrebačke biskupije s naznakom o njihovoj službi. Državne vlasti su same kontrolirale koliko redovničkog klera odlazi u župsko dušobrižništvo, jer ugarska vlada 11. ožujka 1786. nalaže provincijalu Branki sastaviti popis svih članova provincije sa zabilješkom o njihovoj sposobnosti za pastoralni rad. - Usp. F. E. HOŠKO, 2000, 210-211.

članove za profesore u Senju.²⁴ Najvjerojatnije karlovačka krajiška uprava poziva franjevence za profesore na senjsku gimnaziju zato što je među njima bilo dovoljno onih koji su znali i mogli poučavati njemački jezik. Ipak, čini se, da franjevci nisu odmah preuzeli rad u senjskoj gimnaziji, jer su je sve do 1786. vodili senjski pavlini.²⁵

Tada su franjevci mogli preuzeti vodstvo senjske gimnazije, ali po državnom nastavnom programu "Ratio educationis" iz 1777. godine. Taj program znači prekid s isusovačkim gimnazijskim programom za sve tipove školovanja u ugarskom dijelu Habsburške Monarhije. "Ratio educationis" još ne zahtijeva osnovno školovanje za sve slojeve pučanstva, a program srednjoškolske nastave ne naglašava razlike učenika po religiji jer njegova izvedba prvenstveno ovisi o državnim školskim vlastima. Program gimnazija ima u vidu dva tipa školovanja: male gimnazije s tri razreda gramatike i gimnazije s pet razreda koji naglašavaju "nove stvarnosti". Prijelaz od gimnazija na sveučilište omogućuju akademije, tj. dvogodišnja učilišta s nastavom prava i filozofije. "Ratio educationis" naglašava da gramatičke škole i gimnazije pružaju nastavu kojoj je cilj korist države. Nastava više nije usmjerena humanističkoj izobrazbi već političkom angažiranju. Stoga i uvođenje "novih stvarnosti" ima cilj mlade građane prije svega upoznati s domovinom i poučiti ih ne samo u latinskom jeziku nego i narodnom jeziku, ali se osobito naglašava učenje i nastava njemačkog jezika. Na taj način se želi pružiti dostatna naobrazba budućim činovnicima jedne višenacionalne države. Ovaj nastavni program rastaje se s isusovačkim neoskolastičkim programom i zasniva se na prosvjetiteljstvu nadahnutom neohumanizmu. Promiču se i ideje Francuske revolucije i francuskog slobodnog zidarstva koje naglašava "demokratske" principe društva i rastače dotadašnje feudalno društveno ustrojstvo. Gimnazijska uprava je k tome dužna voditi evidenciju o broju učenika i o njihovom socijalnom podrijetlu. Toj evidenciji izmiču djeca plemstva. Gimnazije vodi država, a ona ih može povjeravati redovnicima. Naravno, u njima mogu nastavničku službu obavljati i bivši isusovci, ali njihov zajednički rad ne smije voditi do njihovog intenzivnog druženja, osobito ne i do i zajedničkog života.²⁶

Svakako su franjevci u senjskoj gimnaziji trebali slijediti "Ratio educationis", premda su sami primili srednjoškolsku izobrazbu još po isusovačkom nastavnom programu.

²⁴ APSLJ, *Acta capitulorum et epistolae encyclicae*, sv. V, 449.

²⁵ Tako 1795. biskup Ivan Krstitelj Ježić izvještava Svetu Stolicu. M. BOGOVIĆ. 2003, 241.

²⁶ W. CROCE, 1979, 106-130; M. CSA'KY, 1981, 177-180.

2. *Franjevci vode senjsku gimnaziju*

Hrvatsko-primorska provincija je uz gimnaziju u Senju također vodila gimnaziju u Karlovcu.²⁷ Školski rad franjevacu Hrvatsko-primorske provincije u tim dvjema gimnazijama može se samo djelomično pratiti. Svakako je on ovisio o općim društvenim i osobitim crkvenim uvjetima. Premda su krajiške vlasti još u prvoj polovici 1783. tražile od Hrvatsko-kranjske provincije da preuzme rad u senjskoj gimnaziji, kad je u drugoj polovici te godine samostan u Senju stupio u sastav novoosnovane Hrvatsko-primorske pokrajinske, izgleda da su se nametnuli neki problemi s obzirom na njegovu pripadnost toj novoj pokrajini. Kustod te nove franjevačke pokrajine Gelazije Vošić moli 23. 9. 1783. upravu Vojne Krajine da samostan u Senju bude u sastavu Hrvatske kustodije sv. Križa.²⁸ Vojne vlasti su pozitivno odgovorile na Vošićevu molbu, ali su postavile zahtjev da jedan od senjskih franjevacu bude kapelan vojne posade u gradu.²⁹ Ne spominje se u tom dopisivanju vojnih vlasti i franjevacu više rad u gimnaziji, ali senjski franjevci su ga mogli prihvatiti već 1786. i obavljati do 1788. godine, tj. dvije školske godine. Tada su morali prekinuti jer su upali u vrtlog događanja rata s Turskom. Krajem 1787. smještena su u samostan 124 vojnika, ali su franjevci i nadalje ostali u jednom dijelu samostana. No, već 8. 5. 1788. vojnici su zaposjeli čitav samostan pa su se senjski franjevci preselili na Trsat.³⁰ Vratili su se u Senj 19. 8. 1788. na poziv građana, ali ne i u svoj samostan. Još tri godine nisu mogli u samostan, jer je u njemu i nadalje boravila vojska, već su boravili u privatnoj kući. Niti molba Senjana samom caru Josipu 9. 9. 1788. nije pomogla da franjevci uđu u svoj samostan.³¹ Kad su se 1791. vratili u samostan i prionuli njegovu obnavljanju, vojne vlasti su im udijelile pomoć od 600 forinti za popravak samostana. Od te godine sigurno su vodili senjsku gimnaziju, premda je stalno opadao broj članova Hrvatsko-primorske provincije pa nije bila u stanju prihvatiti rad u

²⁷ Krajiška uprava je dovela 1765. u Karlovac redovnike pijariste da preuzmu rad u gimnaziji društvenog usmjerenja. Josip II. je odredio da se zgrada u kojoj su oni poučavali pregradi u oružarnicu. To je bio neposredni povod da karlovačka vojna uprava 13. 5. 1783. uputi dopis Hrvatsko-kranjskoj provinciji u kojem franjevcima nudi šest profesorskih mjesta u karlovačkoj gimnaziji, jer su franjevci već gotovo dva stoljeća boravili u Karlovcu. Provincijal je prihvatio ponudu. Kako su 25. 10. 1783. pijaristi prestali s nastavom, rad u gimnaziji su preuzeli franjevci. Prekinuli su ga zbog nedostatka osoblja školske godine 1802. / 1803. godine, ali su ga nastavili već sljedeće godine. - APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 9.

²⁸ APSLJ, Isto, fol. 9.

²⁹ APSLJ, Isto, fol. 10.

³⁰ APSLJ, Isto, fol. 87.

³¹ APSLJ, Isto, fol. 88.

školama u drugim mjestima. Tako je provincijal Konrad Branka³² odbio je 6. prosinca 1787. ponudu pokrajinske uprave za Istru sa središtem u Rijeci kada je ona 22. studenoga 1787. zatražila veći broj franjevac koji govore njemački i hrvatski za učitelje u tzv. narodnim školama u Istri.³³

Dakle, zbog ratnih prilika senjska gimnazija sigurno nije djelovala od 1788. do 1791. godine.³⁴ Povijesni izvori potvrđuju da 1790. franjevci ne predaju u gimnaziji, jer to ne spominje u svom izvještaju provincijal Beno Majer.³⁵ S dovoljno sigurnosti može se postaviti tvrdnja da su tek 1791.

³² Konrad Branka (1737-1789) djelovao je kao profesor teologije u bogoslovnim školama Hrvatsko-kranjske provincije, i to na Trsatu (1774.-76.) i u Ljubljani (1776.-82.). Prije nego što je preuzeo vodstvo Hrvatsko-primorske provincije (1785.-89.) kao njezin drugi provincijal, upravljao je karlovačkim samostanom (1783.-85.). Branka je u rukopisu ostavio dva teološka spisa: *Sancti Augustini doctrina de charitate Dei et proximi*, dok drugi nosi naslov *Dissertatio super primo maximoque diligendi Deum praecepto*. Prvo je djelo započeo 1782. u Ljubljani, a završio ga u Gorici 1787. Drugo je završio godinu dana prije smrti, tj. 1788. u Karlovcu. Od Branke je preostala zbirka propovijedi *Pridige*, i to na slovenskom jeziku. Riječ je o četiri niza od dvanaest korizmenih propovijedi što ih je održao u Ljubljani, gdje je uz profesorsku službu bio i korizmeni propovjednik. Sve tri knjige u rukopisu nalaze se u knjižnici karlovačkog samostana. I u franjevačkom pak samostanu u Novom Mestu su preostali Brankini rukopisi, i to: zbirka propovijedi *Conciones catechetico-morales de virtutibus theologicis* (1777), zatim *Tractatus theologici* i zanimljivi antijozefinistički spisi: *De persecutione religiosorum sub imperatore Josepho II.* u dva sveska, i *Dissertatio critica de Seminariis generalibus*. Usp A. FURLAN, 1926, 38.

³³ APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 24, 86. - Provincijal Branka je u svom odgovoru izrazio žalost što se sa svojom zajednicom ne može uključiti u takav rad, jer njegova provincija nema dovoljno ljudi. Naime, oni koji su sposobni za takvu djelatnost rade u Karlovcu, dok su drugi prebjegli u Sloveniju. I uprava grada Bakra, direktor škola kanonik Rossi i guverner riječkog primorja Pavao Alamasy, pozvala je profesora srednje škole u Pazinu franjevca Felicisima Christela, koji je bio rođen u severinskoj županiji, da preuzme profesorsko mjesto u normalnoj školi u Bakru. Christel je poziv odbio s obrazloženjem da je potreban u Pazinu. Osim toga, u Bakru bi morao stanovati izvan samostana, što se protivi franjevačkim običajima.

³⁴ Spomenuto je razdoblje obilježeno mnogim ratovima; najprije je bjesnio tzv. Dubički rat s Turskom od 1788. do 1791., a zatim su započeli ratovi s Francuzima koji s manjim prekidima traju od 1792. do 1815. godine. Ti su se ratovi povremeno vodili na području Hrvatsko-primorske provincije, a još su češće odvodili muško stanovništvo na ratišta diljem Europe. Ratovi su uvjetovali i pomicanje državnih granica. Do prvih takvih promjena na hrvatskom području dolazi mirom u Campo Formio 1797., kada je, poslije pada Venecije, Dalmacija došla pod austrijsku upravu. Austrijska vlast u Dalmaciji traje do 1805. kada Dalmacija prelazi u ruke Francuza mirom u Schoenbrunu.

³⁵ AFSK, *Kronika samostana u Karlovcu*, 159-161. - Beno Majer (1736.-1818.) proveo je najveći dio života u Karlovcu, i to kao vikar samostana (1776.-88.), gvardijan (1788.-91.), odgojitelj mladih franjevac, novaka (1810.), savjetnik provincijala (1802.-1805.), provincijalni vikar (1789.-92.) i provincijal (1792.-95.; 1795.-98.; 1805.-1808.). Bio je "vir rectus, simplex et omnibus carus" (APSLJ, *Necrologium Labacense*, 20. 05. 1818.), a i "organista eximius" (Arhiv

franjevci ponovno preuzeli rad u senjskoj gimnaziji. Tada, naime, u njoj predaju: Barlaam Keser, Alojzije Pokorn, Amat Škerl i Matija Esel.³⁶ Premda su djelovala samo četiri profesora, gimnazija je bila potpuna, tj. sa šest razreda.³⁷ Franjevci su kontinuirano vodili gimnaziju u posljednjem desetljeću 18. st. Još u tri navrata nalazimo zabilježena imena senjskih gimnazijskih profesora. Tako 1795. predaju: Pokorn, Škerl i Fortunat Haniger, a vjerojatno i Keser,³⁸ dok se 1798. spominju: Škerl, Solan Cuculić i Serafin Koder.³⁹ Posljednji put se senjski profesori navode 1799. godine: Pastor Kokail, Josip Hackhofer, Ludvik Kuss i Vinko Pance.⁴⁰

U posljednjem desetljeću 18. st. država je promijenila dotadašnji nastavni program sveukupnog školstva novim nastavnim programom "Educatio nationalis". Promjenu su tražili prije svega pedagozi potkraj vladavine Josipa II. Predlagali su izmjene u bečkom programu "Ratio educationis". Oni su potakli ugarski državni sabor da je 1790./1791. osnovao povjerenstvo (Deputatio regnicolaris) sa zadaćom da priredi nastavnu osnovu koja će biti zasnovana u Ugarskoj, tj. vlastitu nastavnu osnovu. Ugledni pedagozi predlagali su prije svega da nastavni program ne smije biti preuzimanje austrijskog školskog programa nego izvoran nastavni program za ugarski dio Habsburške Monarhije. Ta vlastitost školskog programa treba biti vidljiva uvođenjem mađarskog jezika kao nastavnog jezika, a napuštanje njemačkog jezika. Latinskom jeziku pak valja osigurati dostojno mjesto. Kritika "Ratio educationis" osobito ističe da je to program s previše podataka koje valja naučiti, a traži i školske priručnike na mađarskom jeziku. Kako je u Mađarskoj već bilo uočljivo širenje Kantove filozofije, također se zahtijeva da nastavni program visokih školskih ustanova napusti naučavanje u metafizici i spekulativnoj filozofiji i njezinoj povijesti, a

franjevačkog samostana na Trsatu, *Necrologium Tersactense*, 20. V. 1818.). Koliko je bio cijenjen i obljubljen vidi se i po tome što je i 1808. bio kandidat za provincijala, premda već bio u 72. godini života (Usp. AFSK, *Liber pastoralium*, 92). Beno Majer se redovito potpisuje Mayr, ali je na više mjesta njegovo prezime zabilježeno kao Majer (usp. APSLJ, *Protocollum prov. Croatico-Maritimae*, fol. 122-148).

³⁶ APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 110.

³⁷ APSLJ, *Isto*, fol. 126-128.

³⁸ AFSK, *Kronika samostana u Karlovcu*, 176.

³⁹ APSLJ, *Protocollum Prov. Croatico-Maritimae*, fol. 117.

⁴⁰ APSLJ, *Isto mjesto*, fol. 119. - Vinko Pance (1780.-1842.) je u Hrvatsko-primorskoj provinciji bio profesor senjske gimnazije, a zatim profesor teologije na Trsatu (1805.-10.). U ponovno ujedinjenoj Hrvatsko-kranjskoj provinciji je također dva desetljeća predavao crkvenu povijest i crkveno pravo na bogoslovnoj školi u Ljubljani i Kostanjevci (1822.-42.). Dugo je vremena bio zaokupljen i upravnim službama kao tajnik provincije (1810.-14.), definator (1814.-17., 1817.-20., 1826.-29.), kustod (1823.-26., 1832.-35.) i provincijal (1820.-23., 1829.-32.).

prihvati poučavanje u naravnoj filozofiji, naravnom i državnom pravu te Kantovoj metafizici. Cilj takve narodne izobrazbe po "Educatio nationalis" je osobno usavršavanje svakog građanina i pretpostavka sretnih podanika, a državna organizacija škola treba biti u nadležnosti državnih vlasti koje trebaju prosuditi koji je izbor nastavnog sadržaja najkorisniji. Naravno, neki pedagozi su se protivili spomenutim novostima u "Educatio nationalis", a i vjerske zajednice nisu prihvatile sve predložene promjene. Najozbiljniji prigovori su došli od slavenskih naroda unutar ugarskog dijela Habsburške Monarhije jer nisu željeli ni mogli prihvatiti mađarizaciju svog naroda. Tako da se je "Educatio nationalis" zadovoljila s napuštanjem s "Ratio educationis" te usvajanjem Kantove filozofije i naglašenom slobodom poučavanja u vlastitom jeziku svakoj nacionalnoj skupini u ugarskom dijelu Monarhije i naglašenom izobrazbom u mađarskom jeziku.⁴¹

Naravno, i profesori senjske gimnazije trebali su usvojiti "Educatio nationalis" i promjene u nastavnoj osnovi koju je ona uvela. No, u senjskoj gimnaziji nije napušteno učenje njemačkog jezika ni uvedeno učenje mađarskog jezika. Teško je prosuditi koliko su profesori njegovali nastavu hrvatskog jezika. Valja ipak naglasiti da su spomenute promjene nastavnog programa bile u Hrvatsko-primorskoj provinciji manji problem nego stalno opadanje broja njezinih članova. Ipak, početkom 19. st. se je počeo i povećavati i taj broj jer su u posljednjem desetljeću 18. st. u zajednicu dolazili i novi članovi. Nema jasnih arhivskih svjedočanstva da bi ih bilo dovoljno već od 1800. do 1807. godine, tj. dok su franjevci boravili u Senju. Stoga i nema dostatne sigurnosti da su u tom razdoblju vodili senjsku gimnaziju.

3. Prestanak franjevačkog djelovanja na senjskoj gimnaziji i napuštanje Senja

Početkom 19. st. senjsko-modruški biskup Ivan Krstitelj Ježić (1789.-1833.) izazvao je senjskim franjevcima nove teškoće, koje su završile njihovim odlaskom iz Senja.⁴² U drugoj polovici 1802. biskup Ivan Krstitelj Ježić došao

⁴¹ M. CSA'KY, 1981, 182-198.

⁴² Ivan Krstitelj Ježić (Novi Vinodolski, 1746. - Novi Vinodolski, 1833.) je doktoratom završio filozofski i teološki studij u Grazu gdje je usvojio jozefinističke stavove. Djelovao je kao kapelan u Ličkom Novom, a zatim je bio župnik i kanonik u rodnom mjestu. Kako mu je biskup Aldrago Piccardi bio ujak, imenovan je 1788. pomoćnim senjskim biskupom, a onda je slijedeće godine preuzeo vodstvo Senjsko-modruške biskupije. Političke prilike su mu otežavale upravljanje, jer su od 1809. do 1813. biskupije bile pod francuskom vlašću. Ipak je uspješno vodio biskupije osnovavši početkom posljednjeg desetljeća 23 nove župe, a 1807. je odlukom Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća osnovao još 49 novih župa. Također je osnovao biskupijsko sjemenište i teološku školu za odgoj i obrazovanje svećenika svojih biskupija i

je na namisao da u senjski franjevački samostan smjesti biskupijsku bogoslovnu školu i sjemenište koje je valjalo tek osnovati. Kada je biskup svoje namjere očitovao provincijalu Vilibaldu Grašiću, Grašić javlja 30. 10. 1802. pismom senjskom gvardijanu Barlaamu Keseru da Hrvatsko-primorska provincija ne smije pristati na biskupovu želju i samostanu oduzeti gornji kat za smještaj biskupovih sjemeništara i njihovih profesora, a franjevcima ostaviti samo prizemlje.⁴³ Poslije Grašićeva odbijanja zastalo je za trenutak provođenje ove biskupove nakane, ali biskup nije odustao od svojih namjera. Osvojen jozefinizmom očito je odlučio iz Senja protjerati franjevce. Ishodio je suglasnost Ugarskoga kraljevskog namjesničkog vijeća koje 2. 1. 1805. dostavlja svoj ukaz provincijalu Grašiću da što skorije franjevci napuste svoj samostan u Senju te da se nastane u bivšem isusovačkom samostanu u Rijeci.⁴⁴ Provincijal Grašić se 6. 4. 1805. suprotstavlja i toj odluci naglašavajući da bi samostan u Rijeci bio preblizu samostanu na Trsatu pa franjevci u Rijeci ne bi mogli imati dovoljno prihoda za život. Zato daje protuprijedlog da biskupsko sjemenište bude u Rijeci ili u bivšem pavlinskom samostanu u Senju.⁴⁵ Isti prijedlog podnio je Grašić 8. 2. 1805. i senjskom biskupu Ježiću.⁴⁶

Biskup Ježić nije imao namjeru odustati od svojih nauma. Podupirala ga je u cijelosti ugarska vlada koja novim ukazom 18. 2. 1806. potvrđuje svoju prvotnu odluku da franjevci trebaju neodgodivo napustiti svoj samostan.⁴⁷ Nakon toga biskup Ježić 13. 3. 1806. zahtijeva da mu franjevci odmah izruče samostan, a njima dopušta da se usele u bivši pavlinski samostan u Senju dok im grad ne podigne novu kuću.⁴⁸ Ovaj prijedlog o boravku u pavlinskom samostanu nije bio realan. Potvrđuju to kasniji događaji, a i provincijal Beno Majer 29. 3. 1806. u pismu biskupu Ježiću, u kojem uopće ne spominje mogućnost stanovanja u bivšem pavlinskom samostanu već oprezno izražava bojazan da će senjski franjevci moći prihvatiti stanovanje u privatnoj kući. Provincijal Majer se poziva na izjavu senjskog gvardijana Kesera, koji je od 1788. do 1791. boravio u privatnoj kući, da je stanovanje izvan samostana nespojivo sa zahtjevnostima redovničkog života. Majeru je jasno da biskup neće odstupiti od svoje namjere pa moli da franjevci i nadalje ostanu u samostanu, jer će prvih godina biti malo

smjestio ga u franjevački samostan koji je neposredno prije uspostave sjemeništa oduzeo franjevcima. Usp. M. BOGOVIĆ, 1983b, 1-5; 2003, 77-79; 2004, 487, 488.

⁴³ APSLJ, Isto, fol. 125.

⁴⁴ APSLJ, Isto, fol. 137.

⁴⁵ APSLJ, Isto, fol. 138.

⁴⁶ APSLJ, Isto, fol. 139.

⁴⁷ APSLJ, Isto, fol. 140.

⁴⁸ APSLJ, Isto, fol. 144.

sjemeništaraca pa sve samostanske prostorije neće biti potrebne sjemeništu. Na kraju svog dopisa Majer moli gvardijana Kesera da on moli biskupa što skoriju izgradnju novog franjevačkog samostana.⁴⁹ Biskup Ježić je 1806. dobio od cara Franje I. 19.795 florena za preuređenje dotadašnjeg franjevačkog samostana kako bi slijedeće godine mogao otvoriti u njem sjemenište.⁵⁰ U travnju 1806. franjevci su još uvijek boravili u svom samostanu jer je 9. 4. 1806. gvardijan Barlaam Keser uložio žalbu kod Ugarskog kraljevskog namjesničkog vijeća zatraživši da se franjevcima prije napuštanja samostana dodijeli prikladno mjesto stanovanja i dade puno jamstvo da će se u roku od godine dana započeti izgradnja novog samostana.⁵¹ Keser je najvjerojatnije primio obećanje da će mu biti ispunjeni zahtjevi, kako se može zaključiti iz njegova pisma od 10. 4. 1807. godine. Zato su franjevci 1. 05. 1806. napustili samostan i uselili u kuću baruna Portnera koju im je dodijelila gradska uprava obećavši preko biskupa Ježića 29. 4. 1806. podizanje novog samostana.⁵²

Petorica franjevaca, a među njima i gvardijan Keser, ostali su u Senju još godinu dana iščekujući da im grad započne graditi novi samostan. Budući da grad u godinu dana nije ništa poduzeo za njihov prikladniji smještaj niti za podizanje novog samostana, javio je 10. 4. 1807. gvardijan Keser gradskoj upravi da petorica senjskih franjevaca po odluci svojih poglavara napuštaju Senj i odlaze na Trsat.⁵³ Franjevci su, dakle, do ljeta 1807. bili u Senju, ali ostaje otvoreno pitanje jesu li sve do konca svog boravka držali i nastavu na senjskoj gimnaziji. U dostupnim arhivskim izvorima sačuvani su samo dokumenti o naporu biskupa Ježića da se domogne franjevačkog samostana i franjevačkom otporu tom njegovom naumu. Stoga je razumljivo da je zapostavljena tema o gimnaziji, premda je vrlo vjerojatno da je ona djelovala, jer u biskupovo sjemenište i bogoslovnu školu mogli su stupiti samo kandidati koji su prethodno završili gimnaziju i dvogodišnji studij filozofije. Dakle, nije isključeno da su franjevci do 1807. vodili senjsku gimnaziju.

U tom slučaju su franjevci u posljednjoj godini djelovanja na gimnaziji u Senju trebali organizirati nastavu po novoj nastavnoj osnovi "Ratio educationis" koju je 1806. proglasio sabor ugarskog dijela Habsburške Monarhije. Tu novu nastavnu osnovu, drugu "Ratio educationis", odobrio je ugarski sabor i car Franjo I. Njezin prvotni autor je sveučilišni profesor i bivši isusovac Juraj (Gyoergy)

⁴⁹ APSLJ, Isto, fol. 145

⁵⁰ Tako izvještava 1814. u svom izvještaju biskup Ježić Svetu Stolicu. Naravno, ne spominje da je sjemenište smjestio u dotadašnji franjevački samostan. No, napominje da je 1810. sjemenište izgorjelo i da se 1814. još obnavlja. M. BOGOVIĆ, 2003, 257, 258.

⁵¹ APSLJ, Isto, fol. 146.

⁵² APSLJ, Isto, fol. 148

⁵³ APSLJ, Isto, fol. 150. - O Barlaamu Keseru (1752-1827) usp. F. E. HOŠKO, 1974, 3-4.

Szerdahelyi, član povjerenstva za školstvo. Bio je oduševljen zagovornik školske latinske tradicije i zastupnik političkog mađaronstva. Njegovim zauzimanjem osnovana je prva katedra mađarskog jezika na sveučilištu u Pešti. U svom sadržaju zasniva se na "Ratio educationis" iz 1777. godine, a razlikuje se od prethodne nastavne osnove iz 1793. "Educatio nationalis" po tome što odobrava i nastavu narodnih jezika nemađarskih naroda na ugarskom području Habsburške Monarhije, ali traži i nastavu latinskog i mađarskog jezika. U tom ugarskom dijelu Monarhije odobrava da pojedine religije osnivaju vlastite škole i prilagođuju nastavnu osnovu svojim osobitim potrebama. Državna osnovna "Ratio educationis" je u skladu sa zahtjevima Katoličke crkve, ali je također u skladu s osnovnim prosvjetnim principima prosvjetiteljstva i zahtijeva obvezatno osnovno školovanje sve djece od šest do dvanaest godina na osnovi građanske pripadnosti za sve društvene slojeve. Taj zahtjev nametnuo je podizanje mnogih novih škola, tj. novih školskih zgrada i zapošljavanje brojnih učitelja. Gimnazije pak se nisu umnažale po broju, ali su se vrstom i brojem umnažale visoke škole pa je bilo opravdano za istaknute znanstvenike osnovati Akademiju znanosti i umjetnosti da ih okupi i omogući razmjenu znanja i iskustva. Gimnazije su se i nadalje dijelile na četverogodišnje i šestogodišnje, a tek završeni đaci ovih posljednjih su se mogli upisivati na akademije i sveučilište.⁵⁴

Zaglavak

Provincijal Majer je već 13. srpnja 1806. bio siguran da franjevcima nema više opstanka u Senju. Stoga u pismu ugarskoj vladi zahtijeva da se Hrvatsko-primorskoj provinciji vrate prije devetnaest godina oduzeti samostani u Brdovcu i Kotarima kao nadoknada za oduzeti senjski samostan. Naglašava da su ti samostani prikladni za smještaj franjevačkih školskih i odgojnih zavoda, a Hrvatsko-primorska provincija ne može dugo čekati obećanje da će biti izgrađen novi samostan u Senju.⁵⁵ No, ugarska se je vlada oglušila i na ovu Majerovu molbu pa su samostani u Brdovcu, Kotarima i Senju trajno ostali izgubljeni za hrvatske franjevence. Tako je završila višestoljetna djelatnost i prisutnost franjevaca u Senju.⁵⁶ Bio je to još jedan franjevački poraz pred udarom jozefinizma, i to proizvoljnim zahtjevom biskupa Ježića Hrvatsko-primorskoj »provincijici«, kako je naziva provincijal Grašić,⁵⁷ da mu po jozefinističkom pravilu oduzimanja franjevačkih samostana i u vremenu kasnog jozefinizma ustupi svoj samostan u Senju.

⁵⁴ M. CSAKY, 1981, 199-205; 1985, 248-250.

⁵⁵ APSLJ, Isto, fol. 152.

⁵⁶ APSLJ, Isto, fol. 154.

⁵⁷ APSLJ, Isto, fol. 133.

Izvori

- Arhiv franjevačkog samostana u Karlovcu (navod: AFSK), *Kronika*, 41.
Arhiv franjevačkog samostana u Karlovcu (navod: AFSK), *Liber pastoralium*, 37, 38; 50, 51; 54, 55; 59.
Arhiv Provincije sv. Križa Slovenije u Ljubljani (navod: APSLJ), *Acta capitulorum et epistolae encyclicae*, sv. V, fol. 4, 5.
Arhiv Provincije sv. Križa Slovenije u Ljubljani (navod: APSLJ), *Necrologium Labacense*, 20. 05. 1818.,
Arhiv Provincije sv. Križa Slovenije u Ljubljani (navod: APSLJ), *Protocollum Provinciae Croatico-Maritimae*, fol. 6, 8, 9; 23, 24.
Arhiv franjevačkog samostana u Samoboru (navod: AFSS), *Spisi, Kutija* br. 3.
Arhiv franjevačkog samostana na Trsatu, *Necrologium Tersactense*, 20. V. 1818.

Literatura

- Mile BOGOVIĆ, Agatić, Ivan Krstitelj, *Hrvatski biografski leksikon*, 1. sv., Zagreb, 1983, 30.
Mile BOGOVIĆ, Najduži biskupski staž - Ivan Krstitelj Ježić, *Zvona*, 21, 1983b, 1-5.
Mile BOGOVIĆ, Senjska gimnazija, *Zvona*, 6, 1993, 5.
Mile BOGOVIĆ (prireditelj), *Senjsko-modruška ili Krbavska biskupija. Izvješća biskupa Svetoj Stolici (1602-1919)*, Zagreb, 2003, 69-72.
Mile BOGOVIĆ, Ježić, Ivan Krstitelj, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 6, Zagreb, 2004, 487,-488.
Mile BOGOVIĆ, Spašavanje povijesti, *Novi list, Poseban prilog*, 16. listopada 2014, 25.
Josip BUTURAC, Crkveno pravo za jozefinizma u habsburškim zemljama, *Katolički list*, 92/1941, 121-128, 135-137, 151-153, 163-165.
Walter CROCE, Die Katechetik zwischen dem Tridentinum und der Studiumreform im Jahre 1774, u: Ferdinand Klostermann - Joseph Mueller, *Pastoraltheologie*. Wien - Freiburg - Basel, 1979, 106-130.
Moritz CSA'KY, *Von der Aufklaerung zum Liberalismus*, Wien, 1981, 199-205.
Moritz. CSA'KY, Die roemisch-katholische Kirche in Ungarn, u: *Die Habsburgermonarchie 1848-1918*. Wien, 1985, 248-250.
Franciscus CVETAN. *Constitutiones Maximiliani Vrhovac ep. zagrabiensis et josephinismus*, Zagreb, 1942.
Anton FURLAN, Pisatelji frančiskanske hrvatsko-kranjske pokrajine sv. Križa, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 21, 1926, 38.
Franjo Emanuel HOŠKO, Posljednji senjski franjevac podiže zvonik trsatske bazilike, *Marijin Trsat*, VIII/1974, 3, 3-4.
Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, Zagreb 2000.
Mijo LANOVIĆ, *Vjerozakladne zadruga*, Zagreb, 1937.

Ferdinand MAAS, *Der Josephinismus*, B. I-IV, Wien-München, 1951-57.

Alojzije PERNAR, Kako je postala redovnička država "Sv. Križa Hrvatsko-kranjska", *Katolički list*, 9, 1858, br. 32, 253-254, br. 33, 261-262, br. 34, 269-270.

Mijo PIŠONIĆ, *Crkvena imovina u doba jozefinizma, osobito u zagrebačkoj biskupiji*, Zagreb, 1959. (strojopis na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu)

FRANCISCANS LEAD SENJ GRAMMAR SCHOOL
AT THE TURN OF 18TH TO 19TH CENTURY

Summary

The six-year grammar school in Senj was founded in 1725 by Emperor and King Charles VI upon the prompt of the Senj-Modruš Bishop Nikola Pohmajević. It was entrusted to Paulines, however in 1786 they handed it over to the Franciscans established in 1783 in the Croatian-littoral region. The Franciscans had to follow the state curriculum '*Ratio educationis*' from 1777. It signifies the break with the Jesuit grammar school programme in the Habsburg Monarchy. Senj's Franciscans were able to accept it by 1786 and carry it out until 1788. At that time they left the monastery because at the end of 1787 soldiers were housed in the monastery. From 1791 until 1800 they again led the grammar school, however according to a new educational programme in the Hungarian part of the Habsburg Monarchy '*Educatio nationalis*' (1793) which adopted the attitudes of Enlightenment and sought education in the German language. Since the Senj-Modruš Bishop Ivan Krstitelj Ježić (1789-1833) in 1802 asked the Franciscans to leave their monastery so he could open a seminary and high theological school inside it, they left Senj in 1807. Their effort to keep their monastery perhaps did not obstruct the work of the grammar school from 1800 to 1807, where from 1806 they needed to follow another curriculum '*Ratio educationis*' which sought education in the Latin and Hungarian languages. In Senj it was not carried out, as the German language continued to be learnt.

Keywords: Senj, grammar school, Franciscans, curriculum, Bishop Ježić, abandonment of Senj monastery.